

Skottland – fra unionisme til uavhengighetsavstemning

Av Rune Dahl Fitjar

International Research Institute of Stavanger. E-post: rune.fitjar@iris.no

Om artikkelen

Dette er forfatterens versjon av en akseptert artikkel, som stod på trykk i *Norsk statsvitenskapelig tidsskrift*, 30 (1), s. 28-51.

En tidligere versjon av artikkelen ble presentert på Norsk fagkonferanse i statsvitenskap i Bodø i 2013. Jeg vil gjerne takke Elisabeth Bakke, Johannes Bergh, Jo Saglie og Anne Julie Semb for nyttige innspill.

Skottland – fra unionisme til uavhengighetsavstemning

Ved parlamentsvalget i 1955 vant Scottish Unionist Party rent flertall i Skottland med 50,1 prosent av stemmene, og Skottlands forhold til unionen var knapt på dagsorden. Et halvt århundre senere har Skottland betydelig selvstyre gjennom sitt eget parlament og skal avholde en folkeavstemning om uavhengighet i 2014. Hva har skjedd i Skottland i løpet av disse årene? Hvorfor ønsker stadig flere skotter selvstyre og sågar uavhengighet? Artikkelen belyser viktige utviklingstrekk i Skottland som kan bidra til å forstå denne utviklingen. Jeg tar for meg viktige endringer i skotsk politikk og økonomi gjennom siste halvdel av det 20. århundre og drøfter hvordan disse kan bidra til en forståelse av den territorielle mobiliseringen i Skottland i samme periode. Dette gjelder faktorer som europeisk integrasjon, endringer i det skotske partisystemet, økonomisk vekst og oljevirkosomhet. I tillegg drøftes fremveksten av Scottish National Party og dets rolle i å fortolke disse endringene. Artikkelen benytter både kvantitative og kvalitative data til å belyse Skottlands politiske og økonomiske utvikling og ser dette i sammenheng med territoriell mobilisering i Skottland, uttrykt ved oppslutningen om uavhengighet og selvstyre.

Nøkkelord: Selvstyre, nasjonalisme, uavhengighet, territoriell mobilisering

Scotland – from unionism to independence referendum

The Scottish Unionist Party won a majority of the Scottish votes at the 1955 Westminster elections, and Scotland's relationship to the union was barely on the agenda. Half a century later, Scotland has considerable autonomy resting in its own Parliament and is staging a referendum on independence in 2014. What has happened in Scotland during this half century? Why do an increasing number of Scots want autonomy and even independence? The article discusses political and economic processes in Scotland that can contribute to understanding this development. The article highlights important changes in Scottish politics and economy during the second half of the 20th century and discusses how these relate to territorial mobilisation in Scotland during the same timeframe. The discussion covers processes of European integration, party system divergence, economic growth and petroleum production. Furthermore, the article discusses the emergence and growth of the Scottish National Party and its role in interpreting these changes. The article uses both quantitative and qualitative data to illustrate the political and economic development of Scotland and examines how these changes may have affected territorial mobilisation in Scotland in the form of increased support for independence and autonomy.

Keywords: Autonomy, nationalism, independence, territorial mobilisation

I oktober 2012 ble den skotske og britiske regjeringen enige om å avholde en folkeavstemning i 2014 om skotsk uavhengighet fra Storbritannia. De fleste meningsmålinger tyder på at et klart flertall av skotske velgere kommer til å stemme mot uavhengighet, men avstemningen er likevel et tydelig uttrykk for de stadig sterkere kravene om skotsk selvråderett. Disse kravene skjøt først fart på 1970-tallet, da de endte med en folkeavstemning om begrenset selvstyre i 1979. Tross at et knapt flertall stemte for, gjorde en bestemmelse om at 40 prosent av alle stemmeberettigede måtte stemme for selvstyre, at forslaget falt. Spørsmålet ble tatt opp igjen, og i 1997 stemte nesten tre fjerdedeler av velgerne for å opprette et skotsk parlament. Dette parlamentet har gitt det separatistiske Scottish National Party (SNP) mulighet til å oppnå utøvende makt, og med rent flertall ved valget i 2011 har SNP fått gjennomslag for kravet om å holde en folkeavstemning om uavhengighet i 2014.

Denne artikkelen søker å belyse endringene i oppslutningen om selvstyre i Skottland – både i form av territoriell autonomi innenfor den britiske staten og i form av uavhengighet. Mer spesifikt reiser den spørsmålet om hvordan denne utviklingen kan sees i lys av politiske og/eller økonomiske utviklingstrekk på makronivå. Anliggendet her er ikke å forklare variasjon mellom velgere i holdninger til selvstyre og uavhengighet, men å belyse utviklingen over tid i den totale støtten til disse prosjektene blant skotske velgere. Skottland har gjennom hele unionstiden bevart en egen skotsk kultur og en selvstendig identitet. Noen lesere vil derfor kanskje ikke være overrasket over utviklingen. Spørsmålet er likevel hva som har forandret seg, ettersom vi har sett en *økende* territoriell mobilisering etter 1970. Kulturelle forskjeller skaper bare et potensiale for territoriell mobilisering (Urwin 1982:429). For å forstå den økende oppslutningen om selvstyre, må vi også se på hva som har bidratt til å utløse dette potensialet. Analysen tar for seg økonomiske og politiske endringer både på internasjonalt nivå i form av globalisering og europeisk integrasjon, og internt i Skottland, hvor et stadig mer særegent partisystem og en sterkere økonomi er sentrale trekk. Analysen

vil også ta opp SNPs rolle i å sette spørsmålet om uavhengighet på dagsorden, især hvordan partiet har fortolket de ovennevnte utviklingene i sin argumentasjon.

Artikkelen består av tre hoveddeler. Den første delen gjennomgår tidligere litteratur om nasjonal selvråderett og territoriell mobilisering. Den andre delen gir en historisk oversikt over den territoriale mobiliseringen i Skottland, med vekt på utviklingen etter 1970. Den tredje delen drøfter ulike sider ved Skottlands økonomiske og politiske utvikling i samme periode som den territoriale mobiliseringen kan knyttes til. Her presenteres først utviklingen over tid i støtte til SNP, før analysen tar for seg betydningen av europeisk integrasjon, et stadig mer særegent partisystem og økonomisk vekst. Analysen ser også på hvordan SNP har fortolket disse endringene i sin argumentasjon for selvstyre.

Hvilke faktorer påvirker territoriell mobilisering?

Politiske enheter har historisk omfattet geografiske områder og befolkningsgrupper av ulik størrelse, fra bystater til imperier. I dag er imidlertid nasjonalstaten den dominerende idealtypen av politiske enheter, knyttet til nasjonalismens prinsipp om samsvar mellom den nasjonale og den politiske enheten (Gellner 1983; Hobsbawm 1990). I dagens verden er det langt flere nasjoner enn stater, og svært mange områder er bebodd av mennesker som identifiserer seg med ulike nasjoner. Det er derfor bortimot umulig å gjennomføre dette prinsippet i praksis. Nasjonalismens tanker om nasjonal selvbestemmelse ligger likevel til grunn for de fleste bevegelser som søker uavhengighet for sine territorier i verden i dag. I Europa ser vi dette blant annet i Katalonia, Baskerland, Flandern og Skottland. Ønsket om selvstyre eller full uavhengighet ser derfor i utgangspunktet ut til å henge sammen med en opplevelse av kulturelt og identitetsmessig fellesskap (Anderson 1991; Breuilly 1994).

Dette er imidlertid en mindre aktuell forklaring i en analyse av endringer som har funnet sted i løpet av de siste førti årene. Tidsperspektivet er som regel langt bredere i nasjonalismelitteraturen, også i modernistiske forklaringer, som gjerne knytter fremveksten av nasjonalisme til den industrielle revolusjon (Gellner 1983; Kedourie 1960) eller utviklingen av et felles skriftspråk (Anderson 1991). Selv om verken kultur eller identitet er statiske fenomener, er det heller ikke slik at opplevelsen av å tilhøre en egen nasjon har oppstått etter 1970 i noen av de nevnte eksemplene. Dersom nasjonen har vedvart over tid, mens ønsket om selvstyre har oppstått relativt nylig, må vi lete etter andre forklaringer enn felles kultur og identitet.

Litteraturen om regional utvikling og nyregionalisme har i større grad knyttet territoriell mobilisering til endringer som har skjedd i nyere tid, slik som globalisering. Selv om utviklingen har gått i retning av økt internasjonal handel og mobilitet, har ikke territoriale forskjeller blitt mindre viktige. Tvert imot har økonomisk aktivitet blitt stadig mer konsentrert i enkelte regioner, og forskjellene mellom regionale økonomier har økt ettersom regionene i større grad kan spesialisere seg innenfor enkelte næringer når de kan betjene et større marked også utenfor landets grenser (Brenner 1999, Scott og Storper 2003). Åpne markeder reduserer behovet for store politiske enheter ved at de frikobler økonomiske grenser fra politiske grenser. Man trenger ikke lenger å være et stort land for å delta i et stort marked, og dette gjør små stater mer økonomisk bærekraftige (Alesina, Spolaore og Wacziarg 2000). Den økte konkurransen mellom regioner og den åpne verdensøkonomien har redusert statens muligheter for å styre økonomien. Samtidig har det oppstått et behov for politiske institusjoner på samme nivå som kan fremme regionens interesser (Keating 1998; Ohmae 1995), både utfra et argument om at regionene må ta ansvar for egen utvikling, og fordi ulike regionale behov krever mer skreddersydde løsninger. Dermed øker etterspørselen etter

desentralisering av makt og regionalt selvstyre. Sorens (2004) viser på bakgrunn av dette også empirisk at det er en sammenheng mellom globalisering og støtte til separatistiske partier.

Denne utviklingen har vært enda tydeligere i Europa, hvor de indre handelsbarrierene har blitt bygget mer ned enn noe annet sted som en følge av EU-samarbeidet og opprettelsen av det indre markedet. EU kan dermed antas å forsterke betydningen av globalisering for både desentralisering av makt og uavhengighet (Alesina og Spolaore 1997; Jolly 2008).

Desentralisering er i tråd med EUs (riktignok noe utvannede) subsidiaritetsprinsipp (Hepburn 2008), og EU har også bidratt med institusjoner på regionalt nivå, som strukturfondene og regionkomiteen, som kan bidra til territoriell mobilisering (Bullmann 1997). Flere har pekt på en utvikling i retning av flernivåstyring, hvor makten deles mellom flere ulike styringsnivåer – lokalt, regionalt, nasjonalt og europeisk (Hooghe og Marks 2001; Bache og Flinders 2004).

I et slikt bilde er desentralisering av makt en naturlig utvikling. EUs rolle er noe mer sammensatt når det gjelder krav om selvstendighet. De mest toneangivende separatistbevegelsene i Vest-Europa har vært grunnleggende positive til EU (Nagel 2004).

Dette har vært knyttet til et ønske om å flytte makt bort fra det statlige nivået og å fremme et regionenes Europa. Keating (2004) peker på at EU underminerer tradisjonelle perspektiver på suverenitet og åpner for mer fleksible løsninger som kan være mer oppnåelige for disse bevegelsene. Samtidig vil uavhengighet medføre en uklar juridisk situasjon med tanke på de nye statenes videre medlemskap i EU (Elias 2009). EU har heller ikke støttet separatistiske bevegelser i medlemslandene.

Litteraturen om reterritorialisering har vært opptatt av økonomiske faktorer på makronivå. Økonomiske faktorer internt i regionen kan imidlertid også ha betydning for territoriell mobilisering. Misnøye med overføringer til fattigere regioner skaper incentiver for økt selvstyre eller uavhengighet som løsninger hvor rike regioner kan beholde en større del av

inntektene selv (Bolton og Roland 1997; Bookman 1993; Persson og Tabellini 2000).

Økonomisk styrke gir også ressurser som bidrar til å gjøre regionen mindre avhengig av staten og i stand til å legge større press på de sentrale myndighetene (Rokkan 1970:120; Treisman 1997:220; Urwin 1982:430). Økonomisk sterke regioner i periferien kan dermed kreve større politisk innflytelse både over regionens egen økonomi og i det nasjonale politiske systemet (Fitjar 2009). Flere av de regionalistiske eller separatistiske bevegelsene i Europa de siste tiårene har vært basert nettopp i de rikeste regionene. Katalonia og Baskerland (Moreno 2001), samt Flandern (Bolton og Roland 1997) er eksempler på dette, mens Lega Nord er den bevegelsen som har knyttet sin regionalistiske ideologi mest eksplisitt til økonomi (Gold 2003).

En siste gruppe av forklaringer fremhever i større grad politiske faktorer. Mens selvstyre i nasjonalismen fremheves som viktig av *symbolske* årsaker, peker denne litteraturen på at selvstyre også har en *praktisk* side: Hvis befolkningen i et territorium har markant ulike politiske preferanser enn befolkningen i andre territorier, gir selvstyre mulighet for å føre en annen politikk i dette territoriet – en politikk som er bedre tilpasset befolkningens ønsker. Denne typen tanker har i hovedsak vært utviklet i litteraturen om fiskal føderalisme (Oates 1972), hvor det pekes på at desentralisering av makt til å fastsette skatter og fellesgoder er en Pareto-effektiv løsning hvis forskjellene i politiske preferanser mellom territorier er større enn stordriftsfordelene ved å sentralisere produksjonen av fellesgoder. I denne litteraturen kan vi forvente at ønsket om selvstyre vil øke dersom de politiske preferansene internt i en stat blir mer ulike på tvers av regioner. Dette kan også knyttes til partipolitiske hensyn. Hopkin (2003) peker på at det ofte er opposisjonspartier som driver frem selvstyre, gjerne knyttet til et ønske om å oppnå utøvende makt i de selvstyrte områdene (Fitjar 2009). O'Neill (2003) utvikler en tilsvarende teori for regjeringspartiene og fremhever også desentralisering som en strategi for fremtidig makt i regionene. Relatert til dette har flere også sett på nasjonalistiske partiers rolle

i å bidra til territoriell mobilisering. Toubeau (2011) peker på at de både setter nasjonale forskjeller på dagsorden overfor velgerne og presser større partier til å ta stilling til selvstyre. Dersom nasjonalistpartiet truer andre partiers oppslutning, kan større partier velge å støtte selvstyre som en strategi for å vinne tilbake velgere (Meguid 2009).

Territoriell mobilisering i Skottland

Storbritannia ble dannet i 1707 som en union mellom Skottland og England (som også omfattet Wales). Unionen medførte en sammenslåing av de to landenes parlamenter, og politisk myndighet ble lagt til det britiske parlamentet i Westminster. Selv om den politiske styringsformen var en sentralisert enhetsstat, ble flere deler av samfunnslivet organisert separat i Skottland og England/Wales. Skottland beholdt for eksempel sitt eget rettssystem – Scots Law – som var organisert mer etter kontinentale prinsipper bygget på lover og regler, enn etter det engelske systemet, som legger større vekt på sedvane (Brown, McCrone og Paterson 1998:2). Skottland beholdt også sitt eget utdanningssystem og sin egen kirke, som var uavhengig av staten og bygget på presbyteriansk kristendom. The Kirk hadde en viktig rolle også som velferdsinstitusjon, mens den britiske statens rolle i samfunnslivet var begrenset. Mot slutten av 1800-tallet fikk imidlertid staten stadig større innflytelse over samfunnet, samtidig som kirkens betydning ble redusert. Dette førte til krav om skotsk medbestemmelse, og i 1885 ble Scottish Office opprettet som et statlig departement med territorielt mandat på tvers av sektorer. Scottish Office styrte velferdsstatens aktiviteter i Skottland, etter hvert med hovedkvarter i Edinburgh. Det ble ledet av en egen minister for Skottland, som fikk fast plass i kabinettet fra 1926. Politikken som ble ført av Scottish Office, var ofte resultatet av forhandlinger mellom regjeringen og viktige samfunnsinstitusjoner i Skottland (Brown et al. 1998:13). Skottland har gjennom unionstiden også hatt flere symbolske viktige samfunnsinstitusjoner innen kultur, medier og idrett.

Opprettholdelsen av et eget skotsk samfunnsliv med sine egne sentrale institusjoner la grunnlaget for at Skottland kunne beholde sin egen nasjonale identitet også innenfor rammene av unionen (McCrone 2001). Gjennom skoler, rettsvesen og media har innbyggerne lært å være skotske gjennom sin daglige praksis. Det er altså ikke først og fremst underliggende kulturelle forskjeller som er grunnlaget for en egen skotsk identitet. Presbyterianere er for eksempel gjerne mindre positive til uavhengighet enn katolikker og sekulære (Henderson 2007:77), og det er ofte større forskjeller i holdninger og verdier mellom Nord- og Sør-England enn det er mellom Nord-England og Skottland (Curtice 1992). Felles skotske institusjoner som skiller seg fra de engelske og walisiske, har imidlertid gjort det enklere å ivareta et forestilt fellesskap (Anderson 1991) også gjennom over 300 år i union.

Selv om et overveldende flertall av skotter i dag uttrykker at de har en skotsk identitet, er det betydelig variasjon i om denne identiteten oppfattes som konkurrerende med eller komplementær til en britisk nasjonal identitet. Morenos (1986) fempunktsskala har vært hyppig brukt i studier av skotsk identitet. Her uttrykker som regel rundt en tredjedel en identitet som «skotsk, ikke britisk», mens godt over halvparten uttrykker en dobbel identitet, enten som «mer skotsk enn britisk» eller som «like skotsk som britisk». Bare en av ti definerer seg primært eller utelukkende som briter (Henderson 2007:121). Disse følelsene av identitet henger tett sammen med synet på uavhengighet: I 2007 var 54 prosent av de som identifiserte seg som «skotske, ikke britiske» tilhengere av uavhengighet, mot 25 prosent blant velgere som svarte at de var «mer skotske enn britiske». I gruppen som var overveiende eller utelukkende britiske, var andelen under 3 prosent (Johns et al. 2009).

Selv om vi ikke har data om skotsk identitet lenger tilbake enn 1986, er det liten grunn til å tro at det har vært store endringer i dette over tid. De uavhengige skotske institusjonene har i stor grad bestått gjennom unionstiden, og en egen skotsk identitet har vært et vedvarende

fenomen. Det politiske uttrykket for denne identiteten har imidlertid endret seg over tid. På 1960-tallet var en sterk skotsk identitet fullt kompatibel med et ønske om å forbli i unionen, ettersom mange mente at dette var den beste løsningen for Skottland. Resten av denne seksjonen drøfter utviklingen fra 1970 og frem til i dag når det gjelder synet på selvstyre og uavhengighet blant skotske velgere.

Utviklingen i skotske velgeres oppslutning om selvstyre og uavhengighet

I 1979 stemte skottene første gang om selvstyre, den gang i en begrenset form. Avstemningen dreide seg om hvorvidt man skulle opprette et direkte valgt Scottish Assembly med myndighet til å fatte beslutninger innenfor definerte politikkområder. Forslaget fikk støtte fra et knapt flertall – 51,6 prosent – av velgerne. Dette var imidlertid ikke tilstrekkelig, ettersom Labour-regjeringen kort tid før avstemningen hadde besluttet at forslaget måtte ha støtte både av et flertall av stemmene og av minst 40 prosent av de stemmeberettigede. Med en valgdeltakelse på 62,9 prosent, var ja-siden langt unna å oppfylle dette kravet (Dardanelli 2005).

Etter dette nederlaget var selvstyre langt unna agendaen i mange år. De konservative satt med makten i Westminster i 18 år og var svært skeptiske til selvstyre for Skottland. Labour var imidlertid fortsatt positive til selvstyre i en region hvor de vant en stadig større andel av stemmene sine. Etter valgnederlaget i 1979 deltok de i opprettelsen av Campaign for a Scottish Assembly, og i 1989 stiftet de det skotske konstitusjonskonventet sammen med liberaldemokratene og flere andre partier og sivilsamfunnsorganisasjoner. I starten deltok også SNP, men de trakk seg etter hvert ut. Konventet utviklet et forslag om selvstyre for Skottland, som ble lansert i 1995. Allerede fire måneder etter valgseieren i 1997 avholdt Labour en ny folkeavstemning om opprettelsen av et skotsk parlament på bakgrunn av konstitusjonskonventets forslag. Denne gangen innebar forslaget langt mer vidtrekkende

autonomi for Skottland. Det skotske parlamentet skulle få lovgivende myndighet innenfor alle områder som ikke eksplisitt var reservert for den britiske staten i avtalen om opprettelse av det skotske parlamentet. Et eget spørsmål under avstemningen skulle avgjøre om parlamentet også skulle ha rett til å endre skattenivået med inntil 3 prosent. Denne gangen stemte et klart flertall av velgerne ja på begge spørsmålene – 74,3 prosent stemte for opprettelsen av parlamentet, og 63,3 prosent ville gi det rett til å endre skattenivået (Lynch 2001).

I 1998 vedtok det britiske parlamentet derfor å overføre myndighet over et stort antall politikkområder til et nyopprettet skotsk parlament. Samme år vedtok parlamentet også å opprette en walisisk forsamling, om enn med mer begrenset myndighet enn den skotske, samt å gjenopprette selvstyre i Nord-Irland – et selvstyre som dog periodevis har vært opphevet i ettertid. Disse omfattende konstitusjonelle endringene i den britiske staten omtales gjerne som *devolution*, fra latinsk *devolutio* – nedrulling. Devolusjon er et forsøk på å ivareta to motstridende prinsipper – selvstyre og parlamentarisk suverenitet – og innebærer at makt overføres til en underordnet politisk myndighet innenfor rammene av enhetsstaten (Bogdanor 1999). Det bygger på prinsippet om subsidiaritet – at beslutninger skal tas så nært de berørte som mulig – samtidig som den overordnede makten beholdes sentralt (Raco 2003).

Devolusjon innebærer i motsetning til føderalisme ikke noen deling av makt, men en overføring til et lavere nivå, og heller ikke nødvendigvis likhet mellom de underordnede myndighetene. Overføringen av makt til Skottland, Wales og Nord-Irland var et resultat av tre separate vedtak med ulike ordninger som bygger på den enkelte nasjons historisk særegne forhold til den britiske staten (Jeffery og Wincott 2006; Mitchell 2006). Den største nasjonen, England, har dessuten ikke noen egen forsamling.

Det skotske parlamentet er på flere måter en nyskaping i det britiske politiske systemet. Det er langt mer konsensusorientert enn det som er vanlig i den britiske Westminster-modellen

(Lijphart 1984). Valgsystemet er en blanding av flertallsvalg i enmannskretser og forholdstallsvalg fra regionale lister, noe som gav koalisjons- eller mindretallsregjeringer ved alle valg frem til 2011. Labour har vært størst blant de tre unionistpartiene, som mener at Skottland skal forbli en del av Storbritannia, mens de konservative og liberaldemokratene har vært relativt jevnstore. Blant de separatistiske partiene har SNP vært klart størst, men også Scottish Green Party og Scottish Socialist Party har vært representert i parlamentet.

Ved valget i 2011 fikk SNP – tross det proporsjonale valgsystemet – rent flertall av representantene i parlamentet og kunne dermed danne en flertallsregjering. SNP har uavhengighet fra Storbritannia som sin fremste kampsak og lar ikke muligheten gå fra seg til å arrangere nok en folkeavstemning, denne gangen om opprettelsen av en uavhengig skotsk stat. Den skotske SNP-regjeringen, ledet av Alex Salmond, signerte 15. oktober 2012 en avtale med David Camerons konservative britiske regjering om at en slik folkeavstemning skal avholdes innen utgangen av 2014. Det skotske parlamentet skal ha ansvaret for folkeavstemningen, inkludert fastsettelse av dato, ordlyd og stemmeberettigelse, og den skal bare ha ett spørsmål: hvorvidt Skottland bør bli en uavhengig stat.

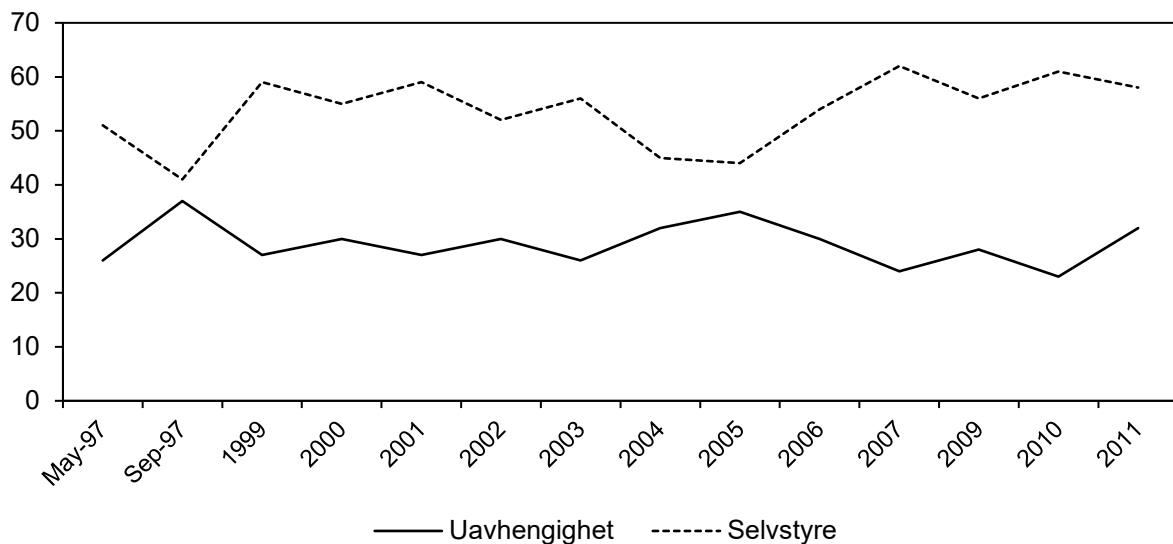
Folkeavstemningene gir et klart inntrykk av en utvikling i retning økt støtte til selvstyre, med en økning fra 51,6 prosent til 74,3 prosent ja-stemmer fra 1979 til 1997¹. De fleste er også enige om at dette reflekterer en stor underliggende endring i skottenes holdninger til selvstyre

---

¹ Innholdet i de to forslagene var noe forskjellig, og man kan spørre seg om et mer radikalt forslag vil ha større eller mindre appell hos velgerne. I folkeavstemningen om opprettelse av en regionforsamling i Nordøst-England i 2004, som endte med klart flertall imot, var det for eksempel en utbredt oppfatning at dette ville bli en kostbar prateklubb med liten reell makt. Det er imidlertid lite som tyder på at resultatet ville blitt betydelig annerledes dersom forslaget hadde inneholdt mer makt til regionforsamlingen (Rallings og Thrasher 2006).

gjennom denne perioden (Brown et al. 1998; Dardanelli 2005; McCrone 2001). Når det gjelder perioden mellom folkeavstemningene, viser Martínez-Herreras (2005:325) data en gradvis økning i oppslutningen om selvstyre fra 1984 til 2000. Både hans og Hendersons (2007:73) tidsserier viser stigende støtte også til uavhengighet i den samme perioden. Siden 1997 har oppslutningen om både selvstyre og uavhengighet vært relativt stabil, med størst oppslutning om selvstyre, som vist i figur 1 (Curtice og Ormston 2012; Leith og Steven 2010). I undersøkelser med tre alternativer ønsker som regel rundt 30-35 prosent uavhengighet, mens 50-60 prosent ønsker selvstyre og bare rundt 10 prosent vil gå tilbake til situasjonen før 1997. Dette betyr ikke bare en støtte til status quo: Et flertall av velgerne ønsker også at mer makt skal overføres til det skotske parlamentet, særlig når det gjelder skatter og velferdspolitik (McCrone 2012).

Figur 1: Andel skotske velgere som ønsker uavhengighet og selvstyre, 1997 – 2011

Merk: Figuren viser andelen respondenter som ønsker henholdsvis uavhengighet og selvstyre i undersøkelser med tre svaralternativer (det tredje alternativet er å avskaffe det skotske parlamentet og gå tilbake til situasjonen før 1997).

Kilde: Curtice og Ormston (2012)

På bakgrunn av dette foretrakk SNP opprinnelig å inkludere økt selvstyre som et alternativ ved folkeavstemningen i 2014, enten i form av et eget spørsmål eller som et tredje alternativ med et system for overføring av stemmer mellom alternativene (Mitchell 2011; Saunders 2012). Ettersom meningsmålinger tyder på at et slikt forslag ville fått flertall, mens det ikke er flertall for uavhengighet, ville dette sørget for at SNP og selvstyretilhengerne satt igjen med en trøstepremie selv om folkeavstemningen skulle ende med nederlag. Dette ville imidlertid også innebære en risiko for utvanning av støtten til uavhengighet. I den endelige avtalen mellom de to regjeringene heter det at folkeavstemningen skal ha «ett spørsmål om uavhengighet». Dette ble fremhevet som en seier for David Cameron og den britiske regjeringen, mens SNP til gjengjeld fikk gjennomslag for sine krav om stemmerett for 16-åringer og at folkeavstemningen skulle avholdes i 2014, i stedet for i 2013 (Carrell og Watt 2012). Selv om det ikke blir et alternativ ved selve folkeavstemningen, er økt selvstyre fremdeles et mulig utfall av prosessen – enten fordi den britiske regjeringen kan komme til å tilby det i forkant av folkeavstemningen for å forsikre seg mot at uavhengighetsalternativet får flertall (Seddon 2012), eller som et resultat av forhandlinger mellom den skotske og britiske regjeringen i etterkant av et nei-resultat med sikte på å bedre relasjonene mellom Skottland og resten av unionen.

Hva er bakgrunnen for denne utviklingen?

Hvorfor ønsker et klart flertall av skottene i dag selvstyre– og et betydelig og innflytelsesrikt mindretall uavhengighet – når skotsk selvstyre ikke var på dagsorden så sent som på 1960-tallet? I denne seksjonen belyses først utviklingen i støtte til SNP over tid, mens SNPs bidrag til å fortolke viktige endringer i skotsk økonomi og politikk tas opp i de påfølgende seksjonene. I disse drøftes betydningen av politiske og økonomiske endringsprosesser som har blitt knyttet til desentralisering og/eller separatisme i litteraturen, som diskutert i begynnelsen av artikkelen. Dette gjelder både internasjonale endringer i form av globalisering

og europeisk integrasjon (Alesina et al. 2000; Keating 1998; Scott og Storper 2003) og endringer internt i Skottland knyttet til Skottlands politiske (Oates 1972) og økonomiske utvikling (Bolton og Roland 1997, Fitjar 2009).

Støtte til SNP

SNP spiller en dobbel rolle i den territorielle mobiliseringen i Skottland. For det første er fremveksten av et separatistisk parti i seg selv et uttrykk for den økende oppslutningen om en uavhengig skotsk stat. For det andre er partiet en selvstendig aktør som har bidratt til å fremme denne utviklingen, både ved å argumentere for saken og siden 2007 som et parti med utøvende myndighet i Skottland. Dardanelli (2005) fremhever SNP som den viktigste agendasetteren i spørsmålet om Skottlands forhold til Storbritannia – både med tanke på selvstyre og uavhengighet. Oppslutningen om partiet reflekterer dermed på den ene siden holdninger til uavhengighet over tid, samtidig som partiets fortolkning av andre utviklingstrekk i Skottland bidrar til å knytte disse endringene til uavhengighetssaken i den politiske debatten.

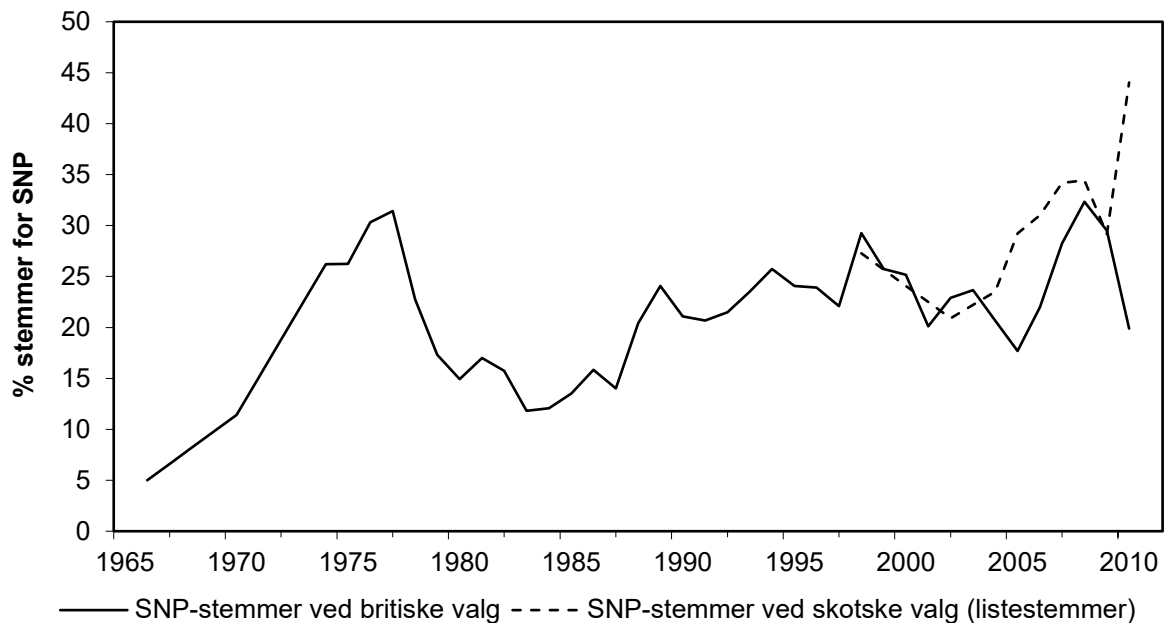
SNP ble stiftet i 1934 ved sammenslåingen av to mindre partier som begge hadde blitt stiftet noen år tidligere – det separatistiske National Party of Scotland og det selvstyreorienterte Scottish Party. SNP kjempet i starten for selvstyre, men ble raskt et separatistisk parti, noe som siden har vært kjernen i partiets ideologi. Et konfliktspørsmål i partiet har imidlertid vært om selvstyre er et nyttig steg på veien mot uavhengighet, som flertallet vanligvis har ment, eller om det tvert imot kan gjøre det vanskeligere å oppnå full uavhengighet. I andre politiske saker har SNP vært et sentrumsorientert parti. Det var lenge hovedsakelig et sentrum-høyreparti, men fra slutten av 1980-tallet beveget det seg mot venstre og definerer seg i dag tydelig som et sosialdemokratisk parti.

SNP hadde lenge en marginal posisjon i skotsk politikk. I 1970 fikk partiet imidlertid sitt valggjennombrudd, og i 1974 bidro partiets suksess til det første «hengte parlamentet» (hvor ingen av partiene hadde flertall) etter krigen. Ifølge meningsmålingene fortsatte veksten frem til 1977. For å demme opp for SNPs vekst og forhindre at partiet igjen kom i vippeposisjon i Westminster, fremmet Labour-regjeringen i november 1977 forslag til folkeavstemning om selvstyre i 1979. Dette er i tråd med Meguids (2009) teori om akkommoderende strategier, diskutert over. Forslaget hadde den ønskede effekten (om enn ikke til fordel for Labour, som endte med å tape både valget og folkeavstemningen), og SNPs oppslutning falt ved valget i 1979 og videre utover på 1980-tallet.

Fra 1988 var imidlertid SNP tilbake som en maktfaktor med en stabil oppslutning på over 20 prosent av stemmene. Partiet har gjort det særlig skarpt ved valg til det skotske parlamentet i Holyrood. Opprettelsen av dette parlamentet skapte en ny arena for skotsk politikk. Dette var gunstig for SNP, som ble største parti ved valgene i 2007 og 2011 og dermed kunne oppnå utøvende makt, først i form av en mindretallsregjering og fra 2011 med rent flertall. Figur 2 viser oppslutningen om SNP i britiske valg fra 1967 og i skotske parlamentsvalg fra det første valget i 1999. Figuren viser faktisk andel av stemmene i valgår, samt et gjennomsnitt av oppslutningen på meningsmålingene i øvrige år.

Figur 2: Oppslutning om SNP i britiske og skotske valg

Tallene for meningsmålinger fra 1967 til 1999 er fra månedlige målinger gjennomført av System 3, hentet fra Hassan og Lynch (2001). Tallene fra 2005 til 2011 er et gjennomsnitt fra flere byråer (i hovedsak TNS/System 3, YouGov og Ipsos MORI), hentet fra Wells (2012). Fra 2000 til 2004 har jeg ikke data fra meningsmålinger og tallene her (foruten valgår: Westminster 2001 og Holyrood 2003) er lineære ekstrapoleringer fra de nærmeste årene hvor data foreligger. Faktiske valgresultater er benyttet i valgårene – ved skotske valg gjelder dette listestemmer for å vektlegge stemmer til partiet fremfor til enkeltkandidater. SNP har gjennomgående fått høyere oppslutning (mellom 1 og 3 prosentpoeng) i enmannskretser enn i listestemmer.

Europeisk integrasjon

Skottlands forhold til EU har av flere blitt fremhevet som en viktig forklaring på økende oppslutning om selvstyre og uavhengighet (Dardanelli 2005; Jolly 2006). Skottene var lenge skeptiske til EU, og dette gjaldt også for separatistene. I folkeavstemningen om (fortsatt) britisk medlemskap i 1975, stemte 58 prosent av skottene for medlemskap, mot 69 prosent av de engelske velgerne. Innad i Skottland var støtten til EU lavest blant de som ønsket selvstyre (Dardanelli 2005:75ff). SNP var også mot EU-medlemskap på 1970-tallet. Partiet pekte på mangel på representasjon i styrende organer og var bekymret for hvordan deltakelse i det

indre markedet ville påvirke Skottlands økonomi (Jolly 2007). Ved valget i 1974 karakteriserte SNPs program EU som byråkratisk og udemokratisk, og i 1979 pekte partiet på EU som en trussel for skotsk fiskeri (Jolly 2008). Holdningen var at EU representerte ytterligere en trussel mot nasjonal selvråderett, et argument vi kjenner igjen fra den norske EU-debatten. SNP åpnet likevel for forhandlinger om EU-medlemskap, men partiet mente at en uavhengig skotsk stat måtte forhandle på egne vegne for å sikre skotske interesser.

Utover på 1980-tallet skiftet imidlertid partiet holdning og i 1988 utviklet SNP en ny strategi: Uavhengighet i Europa (Dardanelli 2005). Dette ble en løsning på næringslivets redsel for å miste tilgang til det britiske markedet og for at Skottland som en selvstendig stat ville henvises til Europas og verdens periferi. SNP argumenterte nå for at det indre markedet mellom Skottland og England ble sikret av Roma-traktaten fra 1957 og den europeiske enhetsakten fra 1987, ikke av unionsavtalen fra 1707 (SNP 1992). Dermed forsvant et av de viktigste argumentene mot uavhengighet: frykten for redusert handel og arbeidsmobilitet mellom Skottland og England. Også politisk ville uavhengighet gi Skottland en stemme der hvor det virkelig betydde noe, i form av direkte representasjon i de styrende organer i Brussel, i stedet for via en britisk stat som i stor grad hadde mistet sin status som stormakt. Som en uavhengig stat ville Skottland bli representert i Kommisjonen og Rådet og bli en likeverdig partner i EU-samarbeidet, i stedet for å forbli en annenrangs region som var avhengig av de britiske representantenes evne til å forsvare skotske interesser (Jolly 2008). Velgerne skiftet også holdning til EU: Mens skottene var mer negative til EU enn øvrige briter frem til midten av 1980-tallet, har de vært mer positive enn andre briter siden 1986.

EU var ikke bare viktig for holdningene til uavhengighet, men også for selvstyresaken, og dette forklarer noe av utviklingen fra folkeavstemningen i 1979 til den i 1997 (Dardanelli 2005). I 1979 lyktes unionistene godt med sitt argument om at selvstyre kunne være starten på

en uunngåelig ferd mot uavhengighet², og valgundersøkelser viste at mange selvstyretilhengere faktisk stemte mot selvstyre fordi de var imot uavhengighet. I 1997 foretrakk mange av de samme uavhengighet fremfor status quo, nettopp fordi EU-medlemskap nå hadde gjort uavhengighet til et mindre drastisk skritt. Oppslutningen om uavhengighet økte også i seg selv kraftig som en følge av EU: Ifølge Dardanelli (2005) økte andelen som ønsket uavhengighet fra 7 prosent i 1979 til 35 prosent i 1997. Det nye alternativet «uavhengighet i Europa» stod for brorparten av disse: Det ble støttet av 26 prosent av de spurte, mens bare 9 prosent ønsket uavhengighet utenfor EU.

Partipolitikk og politiske preferanser

Flere har pekt på skotske velgeres politiske preferanser som en forklaring på den økende etterspørselen etter selvstyre på 1980- og 1990-tallet (Brown et al. 1998; McCrone 2001). Skottene har gjennom denne perioden stemt stadig mer annerledes enn andre briter. Det gjelder ikke bare med tanke på SNP, som i seg selv har gjort partisystemet annerledes i Skottland enn i resten av Storbritannia. Oppslutningen om de konservative har også vært betydelig lavere enn i resten av landet, mens Labour har hatt større oppslutning. Figur 3 viser hvordan ulikheten mellom Skottland og resten av Storbritannia i oppslutningen om de tre største britiske partiene har utviklet seg over tid, målt ved Lee-indeksen, som summerer differansene mellom det regionale og nasjonale nivået i partioppslutning (jfr. Caramani 2002; Hearl, Budge og Pearson 1996). I dette tilfellet er SNP holdt utenfor, slik at indeksen viser forskjellene mellom Skottland og Storbritannia i stemmefordeling mellom de konservative, Labour og liberaldemokratene (se appendikset for den fullstendige formelen for denne utregningen). Indeksen har steget markant, fra 3,6 i 1966 til 21,2 ved det siste valget i 2010.

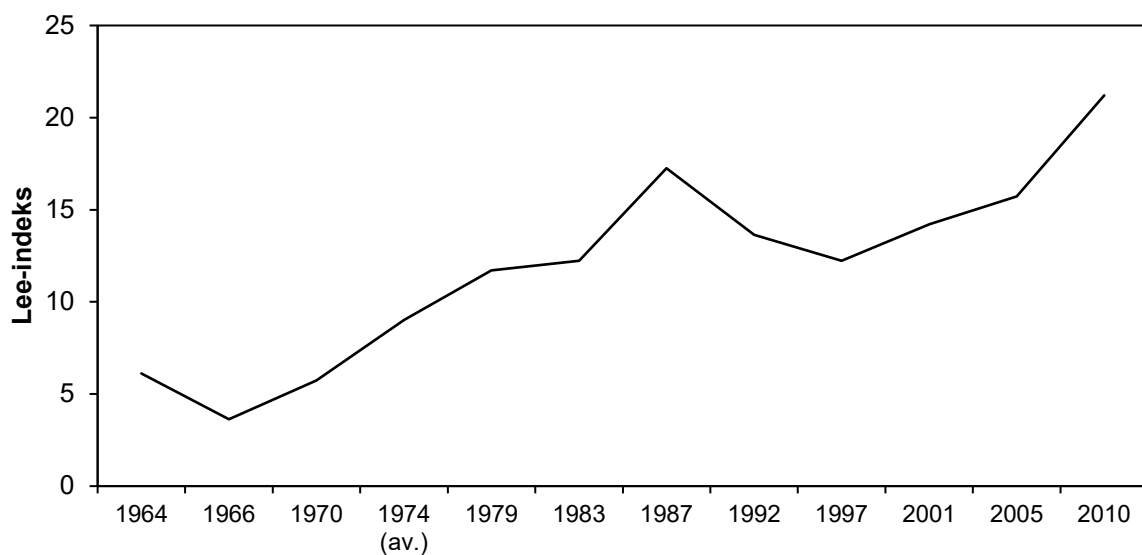
---

² Det var imidlertid både i 1979 og 1997 mange unionister som også håpte – og mange nasjonalister som fryktet – at det stikk motsatte skulle skje, nemlig at selvstyre skulle redusere velgernes appetitt på uavhengighet og dermed bli et nådestøt for den skotske separatismen.

Dette skyldes i hovedsak at de konservative har blitt svekket gjennom perioden, mens Labour relativt sett har blitt styrket, i det minste når SNP holdes utenfor regnestykket.

Liberaldemokratene har jevnt over hatt noe lavere oppslutning i Skottland, uten at det har vært noen klar trend over tid verken i positiv eller negativ retning.

Figur 3: Ulikhet mellom de skotske og britiske partisystemene, 1964 - 2010

Den konservative Thatcher-regjeringen var svært upopulær i Skottland, og oppslutningen om den sank gradvis gjennom årene ved makten. Nedgangen startet imidlertid allerede i 1964, og da Thatcher ble valgt i 1979, hadde hun bare støtte fra 31 prosent av skottene, mot 44 prosent nasjonalt. Ved valget i 1997 fikk de konservative ikke valgt inn en eneste representant fra Skottland. McCrone (2001) peker på at mange skotter oppfattet det som et demokratisk underskudd at Skottland ble styrt av en konservativ regjering med liten støtte blant skotske velgere, og han fremhever dette som den viktigste forklaringen på ønsket om selvstyre. Dette argumentet bygger imidlertid allerede i utgangspunktet på prinsippet om at Skottland er et *demos* med rett til å styre seg selv, slik at det er et betydelig samspill mellom disse oppfatningene og de underliggende forskjellene i identitet (Henderson 2007:103). De

konservative gjorde det for eksempel også svakt i Nord-England i disse årene, uten at det var noen utbredt oppfatning at dette representerte et demokratisk underskudd.

Hvorfor de konservative ble så upopulære i Skottland er også et relevant spørsmål. Brown, McCrone, Paterson og Sturridge (1999) hevder at dette skyldes en mer sosialdemokratisk politisk kultur enn i resten av Storbritannia³, noe som peker i retning av fiskal føderalisme som en vesentlig drivkraft for den territorielle mobiliseringen. Forskjellene mellom Skottland og England i politisk kultur er imidlertid relativt små sammenliknet med forskjellene i partioppslutning, og de endrer seg også langsommere over tid. Kanskje må vi heller snu årsakssammenhengen på hodet og spørre om de konservatives lave oppslutning i Skottland er et resultat av territoriell mobilisering, snarere enn en årsak til dette. Thatcher (1993:624) peker selv på at hennes og partiets lave stjerne i Skottland skyldtes at de konservative ble oppfattet som et engelsk parti og hun selv som kvintessensen av en engelskmann. Også forskning fremhever at partiet ble oppfattet som anti-skotsk (Hopkin og Bradbury 2006:142). En forklaring på de konservatives problemer i Skottland kan altså være at de ble oppfattet som representanter for sentralmakten, og motstanden mot å styres fra Westminster ble dermed også knyttet til en avvisning av de konservative.

De konservatives manglende suksess er imidlertid bare en side av saken. Motstykket er at Labour gjennom en lang periode har gjort det bedre i Skottland enn i andre deler av Storbritannia. Særlig imponerende er oppslutningen om Labour om man tar hensyn til at partiet har hatt konkurranse fra et stadig mer sosialdemokratisk SNP – en konkurranse partiet har sluppet i England (i Wales har derimot sosialdemokratiske og separatistiske Plaid Cymru

---

³ Dette er også en del av forklaringen på at SNP siden slutten av Thatchers regjeringstid har definert seg som et sosialdemokratisk parti. I den forbindelse har partiet tidvis forsøkt å definere Skottland som del av en nordisk sosialdemokratisk kulturkrets (Wold 2012).

vært en konkurrent, om enn noe svakere enn SNP). Labour var også en av initiativtakerne til begge folkeavstemningene om selvstyre. Dette er i tråd med teoriene om opposisjonspartier som forkjempere for desentralisering og systemreformer (Hopkin 2003:229). For Labour, som var i opposisjon nasjonalt i 18 år, samtidig som partiet hadde støtte fra et flertall i Skottland gjennom hele den samme perioden, må et skotsk parlament ha vært en forlokkende tanke. Her kunne partiet være relativt sikre på å sitte med makten, mens det nasjonalt ville måtte forvente å være uten makt store deler av tiden.⁴ Også her er det snakk om en vekselvirkning: Labour har kanskje vært tilhengere av selvstyre fordi partiet har hatt stor oppslutning i Skottland, men støtten til selvstyre har også vært en vintersak som igjen har bidratt til å øke partiets oppslutning blant skotske velgere.

Økonomi og naturressurser

Skottland har hatt betydelig økonomisk vekst fra 1960 til i dag og styrket sin relative posisjon internt i Storbritannia. Figur 4 viser Skottlands regionale BNP per innbygger som en andel av Storbritannias BNP per innbygger fra 1967 til 2011. Veksten var særlig sterk fra 1967 til

---

4 Den motsatte tanken har imidlertid sjelden hatt særlig appell hos de konservative: Partiet har vært imot å opprette et engelsk parlament, tross at de har hatt et relativt trygt flertall blant engelske velgere. Ved de tre valgene på 2000-tallet har de konservative imidlertid programfestet et forslag om at bare representanter fra engelske valgkretser skal få stemme i saker som bare angår England, og i 2011 nedsatte den konservative regjeringen en kommisjon som skulle utrede saken. Bakgrunnen var et ønske om å løse det såkalte West Lothian-spørsmålet, altså problemet med at skotske representanter stemmer over politikk som bare angår England, mens engelske representanter ikke har noen makt over tilsvarende saker i Skottland fordi disse er underlagt det skotske parlamentet (Hazell 2006).

1976, særlig knyttet til oljefunnene i Nordsjøen på begynnelsen av 1970-tallet⁵. Fra 1976 og frem til i dag har utviklingen gått i bølger, men Skottland har beholdt en langt sterkere stilling enn på 1960-tallet gjennom hele perioden. Økonomien stagnerte på siste halvdel av 1980-tallet, mens den steg igjen med utviklingen av høyteknologisk industri i Glasgow og Edinburgh på 1990-tallet.

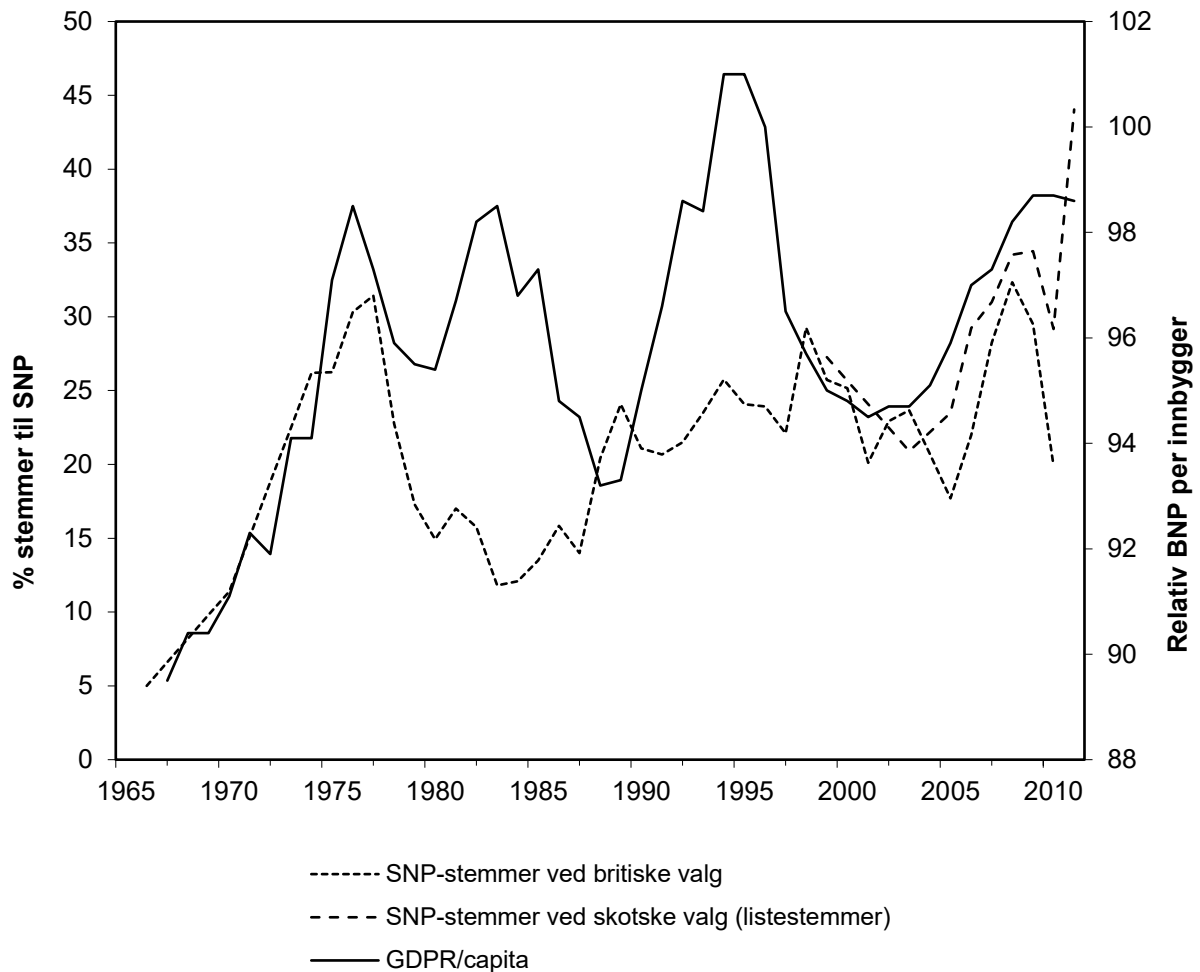
Figur 4 viser også SNPs oppslutning over tid, og denne henger til en viss grad sammen med utviklingen i Skottlands BNP. Sammenhengen er tydeligst på 1970-tallet, men også 1990-tallet og perioden fra 2005 omfatter både økonomisk vekst og økende støtte til SNP. For hele perioden er Pearsons R for de to tidsseriene 0,53. Skottlands økonomiske posisjon har også vært en viktig del av SNPs strategi siden 1970, særlig knyttet til oljevirkosomheten. Slogordet «It's Scotland's oil» var særlig effektivt og blir ansett som en av de viktigste årsakene til partiets suksess på 1970-tallet (Lynch 2002; McCrone 2001).

---

⁵ Det er verdt å merke seg at de direkte inntektene fra oljevirkosomheten holdes utenfor de regionale regnskapene og tilskrives en ekstra-region, slik at de ikke inngår i denne andelen, en praksis særlig SNP har vært sterkt kritiske til.

Figur 4: BNP per innbygger og støtte til SNP

På denne tiden var ikke Skottland noen rik region, og oljevirksomheten ble først og fremst et etterlengtet argument for at Skottland ikke var økonomisk avhengig av Storbritannia, men kunne stå på egne ben. Dette stanset noe av frykten for at uavhengighet ville bli en økonomisk katastrofe for Skottland (Lynch 2002). SNP argumenterte dessuten for at betydningen av olje ville bli mye større dersom inntektene ble delt mellom skottene enn dersom de skulle spres tynt over hele Storbritannia (Scottish National Party 1971). I tråd med dette lanserte partiet slagordet «Rich Scots or Poor Britons». Senere ble dette også knyttet direkte til argumenter mot overføringer til fattigere regioner: «Siden 1997 har Skottland pumpet over 35 milliarder pund oljeinntekter inn i statskassen» (Scottish National Party 2005). Utviklingen er i tråd med

de teoretiske forventningene om at en sterk økonomi gjør det lettere å mobilisere velgere omkring selvstyre og bidrar til å redusere regionens avhengighet av sentralstaten.

Diskusjonen om betalingsbalansen har vært viktig både fra skotske og sentrale myndigheters side. Som figur 6 viser, har Skottlands BNP som regel vært under det britiske gjennomsnittet⁶. De offentlige utgiftene har også vært høyere i Skottland enn i resten av Storbritannia, både fordi Skottland er mer spredtbygd og på grunn av kostnadene ved det skotske parlamentet og et eget byråkrati. Dette har vakt protester i England. SNP mente imidlertid at tallene var feil fordi de utelukket inntektene fra oljevirkksomheten. Dersom disse ble tatt inn i regnskapet, ville det i realiteten være Skottland som subsidierte resten av Storbritannia med rundt £3000 i året for en gjennomsnittlig skotsk familie. Partiet hevdet at Skottland kunne bli et av de rikeste landene i verden dersom de fikk lov til å beholde oljeinntektene (Jones 2007; Kirkup 2006). Deres egne utregninger viste at et uavhengig Skottland ville vært verdens 8. rikeste land, mens det var nummer 18 som en del av Storbritannia. Partiet viste også ofte til andre små og vellykkede økonomier i nærheten – Norge, Island og Irland – som eksempler på hvordan det kunne gå med et uavhengig Skottland, skjønt de to sistnevnte har i mindre grad blitt trukket frem etter finanskrisen (Scottish National Party 2006). Oljevirkksomheten og Skottlands potensielle økonomiske gevinster fra denne er imidlertid fremdeles en kontroversiell sak: I desember 2012 nedgraderte Office for Budget Responsibility sine beregninger av fremtidige oljeinntekter, noe opposisjonspartiene brukte som bevis på at uavhengighet ville være dumdristig (Gardham 2012). I januar 2013 pekte dessuten Shetlands representant i Holyrood, liberaldemokratens

---

⁶ Dette skyldes i hovedsak Londons dominerende posisjon i den britiske økonomien. Hovedstadens BNP per innbygger var i 2011 70 prosent høyere enn landsgjennomsnittet. Skottlands BNP per innbygger var høyere enn i alle regioner unntatt London og Sørøst-England (Office for National Statistics 2012).

Tavish Scott, på at store deler av Skottlands oljereserver var i shetlandsk farvann og at Shetland ikke ønsket å bli del av et uavhengig Skottland (Cochrane 2013).

Dette spørsmålet er også viktig for velgerne. Data fra Scottish Public Attitudes Survey 2011 viser at respondentenes holdninger henger tettere sammen med forventningene deres til et uavhengig Skottlands økonomi enn med identitetsfaktorer. Mens 53 prosent av de som definerte seg som «skotsk, ikke britisk» støttet uavhengighet, var oppslutningen hele 78 prosent blant de som forventet at Skottlands økonomi ville bli «mye sterkere» hvis landet forlot unionen, og 46 prosent blant de som mente økonomien ville bli «litt sterkere». Blant de som mente at økonomien ville bli «litt svakere» eller «mye svakere», støttet bare henholdsvis 10 prosent og 4 prosent uavhengighet. Effekten av økonomiske forventninger på støtte til uavhengighet var sterk og signifikant også i en regresjonsanalyse som kontrollerte for identitet (Curtice og Ormston 2012).

Konklusjon

Den territorielle mobiliseringen i Skottland fra rundt 1970 er et resultat av flere ulike prosesser. Den kan ikke forklares bare som et resultat av den særegne skotske kulturen og identiteten, men har også blitt påvirket av politiske og økonomiske endringer. Dette gjelder dels prosesser utenfor Skottland, som at en stadig mer åpen verdensøkonomi gjør det lettere å overleve som en liten økonomi, samt at EU har skapt et nytt institusjonelt rammeverk som både sikrer markedsadgang og politisk innflytelse også utenfor unionen med Storbritannia. Dette er utviklingstrekk som har vært fremhevet som drivere for territoriell mobilisering i europeiske regioner generelt (Keating 1998; Brenner 1999; Hooghe og Marks 2001) og som ikke bare har påvirket Skottland. Vi ser imidlertid at disse generelle trendene også er viktige for å forstå utviklingen i Skottland.

Den territorielle mobiliseringen har imidlertid bare ført til separatisme i noen få regioner. For å forstå hvorfor dette har skjedd i Skottland, må vi også se til prosesser internt i Skottland og ikke bare på utviklingen på makronivå. Politisk har skotske velgere stadig mer ulike preferanser fra sine landsmenn i sør, med mindre oppslutning om de konservative og større oppslutning om Labour og SNP. Dette har også skapt incentiver for at særlig Labour har kjempet for selvstyre, slik at de kunne oppnå utøvende makt i regionen. Dette skyldes til dels også at Labour har møtt konkurransen fra SNP med en akkommoderende strategi, hvor partiet har gått inn for selvstyre for å ta tilbake velgere. De politiske prosessene reflekterer delvis teorier om fiskal føderalisme (Oates 1972), men viser også betydningen av politiske partier og deres strategier (O'Neill 2003; Toubeau 2011). Økonomisk har en sterkere skotsk økonomi, blant annet knyttet til oljeinntekter, gjort det lettere å argumentere for at uavhengighet ikke behøver å bli noen økonomisk katastrofe for Skottland, men tvert imot kan gjøre at man beholder en større del av inntektene selv. I så måte er Skottland del av en gruppe rike regioner i Europa hvor selvstyre, og til dels separatisme, i økende grad har kommet på dagsorden de siste årene, sammen med regioner som Katalonia, Baskerland og Flandern. Selvstyre og uavhengighet blir i alle disse regionene til en viss grad fremhevet som politiske løsninger som kan gjøre at de får beholde en større del av inntektene som skapes i regionen (Bolton og Roland 1997; Persson og Tabellini 2000).

Hvorfor nøyer et flertall av velgerne seg likevel med å gå inn for selvstyre, mens bare rundt en tredjedel støtter uavhengighet? Dels skyldes nok dette at den britiske identiteten tross alt står sterkt i Skottland. Rundt to tredjedeler av velgerne uttrykker en dobbel identitet som både skotsk og britisk. Når skotsk og britisk identitet oppleves som komplementære, er fortsatt medlemskap i unionen heller ingen trussel mot nasjonen. Dels er det også et uttrykk for at SNP fremdeles ikke har klart å overbevise befolkningen verken når det gjelder uavhengighet i Europa eller betalingsbalansen med den britiske staten. De fleste skotske velgere foretrekker

fremdeles tryggheten i den britiske staten fremfor en mer usikker tilværelse som uavhengig stat. Endringene i skotsk økonomi og politikk er derfor neppe tilstrekkelige til å sørge for noe flertall for uavhengighet ved folkeavstemningen i 2014, men de har likevel bidratt til å sette temaet på dagsorden og til opprettelsen av et eget skotsk parlament.

Referanser

- Alesina, Alberto & Enrico Spolaore (1997) On the Number and Size of Nations. *Quarterly Journal of Economics*, 112(4): 1027-1056.
- Alesina, Alberto, Enrico Spolaore & Romain Wacziarg (2000) Economic Integration and Political Disintegration. *American Economic Review*, 90(5): 1276-1296.
- Anderson, Benedict (1991) *Imagined Communities: Reflections of the Origin and Spread of Nationalism*. 2. utgave. London: Verso.
- Bache, Ian and Matthew Flinders (2004) *Multi-level Governance*. Oxford: Oxford University Press.
- Bogdanor, Vernon (1999) *Devolution in the United Kingdom*. Oxford: Oxford University Press.
- Bolton, Patrick & Gérard Roland (1997) The Breakup of Nations: A Political Economy Analysis. *Quarterly Journal of Economics*, 112(4): 1057-1090.
- Bookman, Milica Z. (1993) *The Economics of Secession*. Basingstoke: Macmillan.
- Brenner, Neil (1999) Globalisation as Reterritorialisation: The Re-Scaling of Urban Governance in the European Union. *Urban Studies*, 36(3): 431-451.
- Breuilly, John (1994) *Nationalism and the State*. 2. utgave. Chicago: University of Chicago Press.
- Brown, Alice, David McCrone & Lindsay Paterson (1998) *Politics and Society in Scotland*. 2. utgave. Basingstoke: Macmillan.

- Brown, Alice, David McCrone, Lindsay Paterson & Paula Sturridge (1999) *The Scottish Electorate: The 1997 General Election and Beyond*. Basingstoke: Macmillan.
- Bullmann, Uwe (1997) The Politics of the Third Level i Charlie Jeffery (red.) *The Regional Dimension of the European Union: Towards a Third Level in Europe?* London: Frank Cass: 3-19.
- Caramani, Daniele (2002) *The Measurement of Territorial Homogeneity: A Test on Comparative Electoral Data since 1832*. EUI Working Paper RSC no. 2002/26. San Domenico: European University Institute.
- Carroll, Severin & Nicholas Watt (2012) Alex Salmond hails historic day for Scotland after referendum deal. *The Guardian*, 15.10.2012. Hentet 18.12.2012 fra <http://www.guardian.co.uk/politics/2012/oct/15/alex-salmond-scotland-referendum-deal?intcmp=239>.
- Cochrane, Alan (2013) Nationalists start the year with a familiar old refrain. *The Daily Telegraph*, 9.1.2012. Hentet 22.1.2013 fra <http://www.telegraph.co.uk/news/uknews/scotland/9792075/Nationalists-start-the-new-year-with-a-familiar-old-refrain.html>.
- Curtice, John (1992) The North-South Divide i Roger Jowell, Lindsay Brook, Gillian Prior & Bridget Taylor (red.) *British Social Attitudes Survey: The 9th Report*. Aldershot: Gower: 71-99.
- Curtice, John (2009) Devolution, the SNP and the Electorate i Gerry Hassan (red.) *The Modern SNP: From Protest to Power*. Edinburgh: Edinburgh University Press: 55-67.
- Curtice, John & Rachel Ormston (2012) The State of the Union: Public Opinion and the Scottish Question i Alison Park, Elizabeth Clery, John Curtice, Miranda Phillips & David Utting (red.) *British Social Attitudes: The 29th Report*. London: NatCen Social Research: 116-137.

- Dardanelli, Paolo (2005) *Between Two Unions: Europeanisation and Scottish Devolution*.
Manchester: Manchester University Press.
- Elias, Anwen (2009) *Minority Nationalist Parties and European Integration: A Comparative Study*. London og New York: Routledge.
- Fitjar, Rune D. (2009) *The Rise of Regionalism: Causes of Regional Mobilization in Western Europe*. London og New York: Routledge.
- Gardham, Magnus (2012) North Sea Cash Warning Deals Poll Blow to SNP. *The Herald*, 20.12.2012. Hentet 20.12.2012 fra <http://www.heraldscotland.com/politics/referendum-news/north-sea-cash-warning-deals-poll-blow-to-snp.19719297>.
- Gellner, Ernest (1983) *Nations and Nationalism*. Oxford: Blackwell.
- Gold, Thomas W. (2003) *The Lega Nord and Contemporary Politics in Italy*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Harvey, Malcolm & Peter Lynch (2010) From National Conversation to Independence Referendum? The SNP Government and the Politics of Independence. Paper til Political Studies Association Conference 2010, Edinburgh.
- Hassan, Gerry & Peter Lynch (2001) *The Almanac of Scottish Politics*. London: Politico's.
- Hazell, Robert (2006) The English Question. *Publius: The Journal of Federalism*, 36(1): 37-56.
- Hearl, Derek J., Ian Budge & Bernard Pearson (1996) Distinctiveness of Regional Voting: A Comparative Analysis across the European Community (1979-1993). *Electoral Studies*, 15(2): 167-182.
- Henderson, Ailsa (2007) *Hierarchies of Belonging: National Identity and Political Culture in Scotland and Quebec*. Montreal, Kingston, London og Ithaca: McGill-Queen's University Press.

- Hepburn, Eve (2008) The Rise and Fall of a «Europe of the Regions». *Regional and Federal Studies*, 18(5): 537-555.
- Her Majesty's Government & The Scottish Government (2012) *Agreement between the United Kingdom Government and the Scottish Government on a Referendum on Independence for Scotland*. Hentet 18.12.2012 fra <http://www.number10.gov.uk/wp-content/uploads/2012/10/Agreement-final-for-signing.pdf>.
- Hobsbawm, Eric J. (1990) *Nations and Nationalism since 1780: Programme, Myth, Reality*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hooghe, Liesbet & Gary Marks (2001) *Multi-level Governance and European Integration*. Oxford: Rowman and Littlefield.
- Hopkin, Jonathan (2003) Political Decentralization, Electoral Change and Party Organizational Adaptation: A Framework for Analysis. *European Urban and Regional Studies*, 10(3): 227-237.
- Hopkin, Jonathan & Jonathan Bradbury (2006) British Statewide Parties and Multilevel Politics. *Publius: The Journal of Federalism*, 36(1): 135-152.
- Jeffery, Charlie & Daniel Wincott (2006) Devolution in the United Kingdom: Statehood and Citizenship in Transition. *Publius: The Journal of Federalism*, 36(1): 3-18.
- Johns, Robert, James Mitchell, David Denver & Charles Pattie (2009) Valence Politics in Scotland: Towards an Explanation of the 2007 Election. *Political Studies*, 57(1): 207-233.
- Jolly, Seth K. (2006) *A Europe of Regions? Regional Integration, Sub-National Mobilization and the Optimal Size of States*. PhD-avhandling, Duke University, Durham, NC.
- Jolly, Seth K. (2007) The Europhile Fringe? Regionalist Party Support for European Integration. *European Union Politics*, 8(1): 109-130.
- Jones, Peter (2007) The Smooth Wooing: The SNP's Victory in the 2007 Scottish Parliament Elections. *Scottish Affairs*, 60: 6-23.

- Keating, Michael (1998) *The New Regionalism in Western Europe: Territorial Restructuring and Political Change*. Cheltenham: Edward Elgar.
- Keating, Michael (2004) European Integration and the Nationalities Question. *Politics & Society*, 32: 367-388.
- Kedourie, Elie (1960) *Nationalism*. London: Hutchinson.
- Kirkup, James (2006) Backlash Fear as Spending Gap Grows. *The Scotsman*, 24.6.2006.
- Leith, Murray S. & Martin Steven (2010) Party over Policy? Scottish Nationalism and the Politics of Independence. *The Political Quarterly*, 81(2): 263-269.
- Lijphart, Arend (1984) *Democracies: Patterns of Majoritarian and Consensus Government in Twenty-One Countries*. New Haven, CT og London: Yale University Press.
- Lynch, Peter (2001) *Scottish Government and Politics: An Introduction*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Lynch, Peter (2002) *SNP: The History of the Scottish National Party*. Cardiff: Welsh Academic Press.
- Martínez-Herrera, Enric (2005) *The Effects of Political Decentralisation on Support for Political Communities: A Multivariate, Longitudinal and Cross-Sectional Comparison of the Basque Country, Catalonia, Galicia, Quebec and Scotland*. PhD-avhandling, European University Institute, Firenze.
- McCrone, David (2001) *Understanding Scotland: The Sociology of a Nation*. 2. utgave. London: Routledge.
- McCrone, David (2012) Scotland Out the Union? The Rise and Rise of the Nationalist Agenda. *The Political Quarterly*, 83(1): 69-76.
- Meguid, Bonnie M. (2009) Institutional Change as Strategy: The Role of Decentralization in Party Competition. Paper presentert på American Political Science Associations årskonferanse i Toronto. Hentet 8.2.2013 fra

http://www.rochester.edu/college/faculty/bmeguid/Meguid_Inst_Change_as_Strategy_2008.pdf

- Mény, Yves (1986) The Political Dynamics of Regionalism: Italy, France, Spain i R. Morgan (red.) *Regionalism in European Politics*. London: Policy Studies Institute: 1-28.
- Mitchell, James (2006) Evolution and Devolution: Citizenship, Institutions, and Public Policy. *Publius: The Journal of Federalism*, 36(1): 153-168.
- Mitchell, James (2011) Ever Looser Union. *Political Insight*, 2(2): 32-33.
- Moreno, Luis (1986) *Decentralisation in Britain and Spain: The Cases of Scotland and Catalonia*. PhD-avhandling, University of Edinburgh.
- Moreno, Luis (2001) *The Federalization of Spain*. London: Frank Cass.
- Nagel, Klaus-Jürgen (2004) Transcending the National / Asserting the National: How Stateless Nations like Scotland, Wales and Catalonia React to European Integration. *Australian Journal of Politics and History*, 50(1): 57-74.
- O'Neill, Kathleen (2003) Decentralization as an Electoral Strategy. *Comparative Political Studies*, 36: 1068-1091.
- Oates, Wallace E. (1972) *Fiscal Federalism*. New York: Harcourt Brace Jovanovich.
- Office for National Statistics (2012) Headline workplace based GVA at current basic prices. Hentet 20.12.2012 fra <http://www.ons.gov.uk/ons/rel/regional-accounts/regional-gross-value-added--income-approach-/december-2012/rft-gva-nuts1.xls>.
- Ohmae, Kenichi (1995) *The End of the Nation State: The Rise of Regional Economies*. London: HarperCollins.
- Persson, Torsten & Guido Tabellini (2000) *Political Economics: Explaining Economic Policy*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Raco, Mike (2003) Governmentality, Subject-Building, and the Discourses and Practices of Devolution in the UK. *Transactions of the Institute of British Geographers*, 28(1): 75-95.

- Rallings, Colin & Michael Thrasher (2006) «Just Another Expensive Talking Shop»: Public Attitudes and the 2004 Regional Assembly Referendum in the North East of England. *Regional Studies*, 40(8): 927-936.
- Rokkan, Stein (1970) *Citizens, Elections, Parties: Approaches to the Comparative Study of the Processes of Development*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Rokkan, Stein & Derek W. Urwin (1982) Introduction: Centres and Peripheries in Western Europe, i Stein Rokkan & Derek W. Urwin (red.) *The Politics of Territorial Identity: Studies in European Regionalism*. London: Sage.
- Saunders, Ben (2013) Scottish Independence and the All-Affected Interests Principle. *Politics*, 33(1): 47-55.
- Scott, Allen & Michael Storper (2003) Regions, Globalization, Development. *Regional Studies*, 37(6&7): 579-593.
- Scottish National Party (1971) *Research Bulletin*, no. 6, June.
- Scottish National Party (2005) *If Scotland Matters to You Make It Matter in May*.
- Scottish National Party (2006) *The True Wealth of a Nation: Taking a New Look at Scotland's Financial Position*.
- Seddon, Mark (2012) Boundary Changes for Devo Max: The Tory-SNP Deal that may Reshape the UK. *The Guardian*, 28.11.2012). Hentet 18.12.2012 fra <http://www.guardian.co.uk/commentisfree/2012/nov/28/boundary-changes-devo-max-deal>.
- Sorens, Jason (2004) Globalization, Secessionism, and Autonomy. *Electoral Studies*, 23(4): 727-752.
- Thatcher, Margaret (1993) *The Downing Street Years*. London: HarperCollins.
- Toubeau, Simon (2011) Regional Nationalist Parties and Constitutional Change in Parliamentary Democracies: A Framework for Analysis. *Regional and Federal Studies*, 21: 427-446.

Treisman, Daniel S. (1997) Russia's «Ethnic Revival»: The Separatist Activism of Regional Leaders in a Postcommunist Order. *World Politics*, 49(2): 212-249.

Urwin, Derek W. (1982) Conclusion: Perspectives on Conditions of Regional Protest and Accommodation, i Stein Rokkan & Derek Urwin (red.) *The Politics of Territorial Identity: Studies in European Regionalism*. London: Sage: 425-436.

Wells, Anthony (2012) Scottish Voting Intention. *UK Polling Report: Survey and Polling News from YouGov's Anthony Wells*. Hentet 17.12.2012 fra <http://ukpollingreport.co.uk/scottish-voting-intention>.

Wold, Atle L. (2012) Skottland mot selvstendighet, med Norge som modell? i Øivind Bratberg & Kristin M. Haugevik (red.) *Det glemte partnerskapet: Norge og Storbritannia i et nytt århundre*. Oslo: Akademika: 111-123.

Appendiks: Utregning av Lee-indeksen

$$Lee = \left\{ \begin{array}{l} \left| \frac{Kons_{Sk}}{Kons_{Sk} + Labour_{Sk} + Lib_{Sk}} - \frac{Kons_{UK}}{Kons_{UK} + Labour_{UK} + Lib_{UK}} \right| \\ + \left| \frac{Labour_{Sk}}{Kons_{Sk} + Labour_{Sk} + Lib_{Sk}} - \frac{Labour_{UK}}{Kons_{UK} + Labour_{UK} + Lib_{UK}} \right| \\ + \left| \frac{Lib_{Sk}}{Kons_{Sk} + Labour_{Sk} + Lib_{Sk}} - \frac{Lib_{UK}}{Kons_{UK} + Labour_{UK} + Lib_{UK}} \right| \end{array} \right\} / 2$$